

Шевченко З.В. Соціальна справедливість як головний чинник суспільної диференціації в умовах демократизації соціального простору  
// V Міжнародна конференція: «Розвиток демократії і демократична освіта в Україні». Тези доповідей. – Київ: Канадське Агентство Міжнародного Розвитку (CIDA), 2007. – С.30.

Шевченко Зоя Володимирівна – к.ф.н.,  
ст. викл. кафедри філософії  
Черкаського Національного університету імені Богдана Хмельницького

### **Соціальна справедливість як головний чинник суспільної диференціації в умовах демократизації соціального простору**

Однією з головних ознак демократії є анізотропність суспільства, що полягає насамперед у біологічних та соціальних відмінностях його членів. Якщо спадковість визначає головною мірою фізичний стан індивіда, то соціальні умови його життя формують соціальні риси особистості, її систему цінностей, установок, пріоритетів, цілей. Чи можливо привести таку складну диференційовану систему до спільного знаменника, задавши параметри егалітаризму? Чи є місце в такій системі будь-якій рівності?

Ідея всезагальної рівності або егалітаризм протягом багатьох років вважався панацеєю від несправедливості. Жорстка конкуренція, незадоволені амбіції, неадекватна самооцінка, проблеми самовизначення, посередність, звичайна людська лінь породжують думки про несправедливість життя як такого, стимулюють появу егалітаристських теорій. Як відмічає М. Фрідман, спокусливо думати, що суспільство або держава може виправити те, що

закладено самою природою: вирішити всі проблеми та задовольнити кожного[4, 76].

Тотальна зрівнялівка, рівність результатів або егалітаризм – антагоністичні свободі, ініціативності, придушують індивідуалістичні тенденції, оскільки постійне очікування допомоги з боку держави обертається бездіяльністю, інертністю з боку людини. Егалітаристські теорії, навіть, ті, що були створені за гуманними мотивами, не відповідають критеріям демократії, оскільки реально позбавляють людину права вибору, роблять її життя підконтрольним, позбавленим сенсу та являють собою завуальовану форму рабства. В цьому контексті доцільно згадати Л.Дюмона та його працю „Есе про індивідуалізм”, де він запропонував розрізняти егалітаристську „ліберальну” доктрину як ідеальну рівність прав та можливостей, що поєднується з максимальною свободою кожного, та „соціалістичну”, яка прагне втілити рівність на справі, шляхом ліквідації приватної власності [2, 97]. У випадку позбавлення індивіда приватної власності або права її мати, обмежується сфера його свободи та соціальній спільноті приписуються відповідно нові функції. Система приватної власності – найважливіша гарантія свободи, реальний стимул не тільки для господарів власності, але і для тих, у кого її немає. “Тільки завдяки тому, - зазначає Хайек, - що контроль над засобами виробництва розподілений між більшістю незалежних один від одного людей, ніхто не має над нами абсолютної влади, і ми власноруч можемо вирішувати, чим ми можемо займатися” [5, 103].

Якщо егалітаризм, тобто реальна рівність, не відповідає вимогам соціальної справедливості, то тоді що таке „справедливість”? Важливо відмітити, що справедливість – це поняття полісуб’єктивне. Скільки суб’єктів – стільки і розумінь його. Адже з огляду кожного справедливо те, що відповідає його життєвим потребам і інтересам. І все ж мусить бути такий суспільний суб’єкт, який би певною мірою урівноважував інтереси та інтенції усіх в єдину волю. Таким суб’єктом і гарантом, безперечно, покликана бути держава зі своїм кодексом права [3, 57]. Такий підхід вирішує дилему – що є соціальною справедливістю: рівність прав чи рівність можливостей? Звичайно, що всі люди за своєю біологічною і соціальною природою є дуже різними, а відтак завжди різними будуть і їхні можливості. Забезпечити соціальну справедливість в суспільстві ми можемо, лише створивши формальну рівність через регулятивні принципи та норми, яким будуть підлягати всі члени суспільства. Як зазначає Ф.Гаск: „Я не бачу іншого способу зробити людей рівними, окрім того, як ставитися до всіх однаково” [1, 398]. Кожна людина, доки вона не порушує законів соціальної справедливості, може вільно дбати про власні інтереси, саме завдяки соціальній справедливості вона дістає змогу потрапити на свій соціальний рівень самотужки. Якщо егалітаризм прагне рівності в практичній обмеженості і рабстві індивіда, то соціальна справедливість прагне рівності у свободі самовизначення та самореалізації особистості.

Література:

1. Гаск Ф.А. Індивідуалізм істинний і хибний // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 1998. – С. 389–400.
2. Дюмон Л. Ессе об индивидуализме. – Дубна: Феникс, 2000. – 304 с.
3. Політичні структури та процеси в сучасній Україні: Політологічний аналіз / Ф.М. Рудич, В.Б. Безверхий, М.Г. Кириченко, А.М. Кобринська, А.М. Макаров, М.І. Михальченко, М.Ю. Пашков, А.М. Пойченко, В.О. Трипольський. – К.: Наукова думка, 1995. – 268 с.
4. Фридман М. Свобода, равенство и эгалитаризм // Фридман М. Хозяева своей судьбы: Пер. с англ. – Мн.: Полифакт-Референдум, 1990. – С. 71-99.
5. Хайек Ф.А. Право, законодательство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: Пер. з англ. – К.: Сфера, 1999. – Т.1. - 196 с.